

Hoera! Een meisje!

Onze ouders vertellen ons graag anecdotes over onze kindertijd. Zo vertelde mijn moeder een keer over mijn geboorte in India en dat ze een beetje nerveus was om het nieuws meteen met mijn vader te delen. Ze zou dan immers ook moeten vertellen dat er opnieuw een dochter was geboren. Mijn vader, geboren en getogen in Suriname, snapte er niks van. Ik ook niet.

In de loop der tijd kwam ik er achter dat veel families in India sterk verlangen naar een zoon, omdat die de bloedlijn kan voortzetten. Een zoon is ook degene die zijn ouders verzorgt, als ze daar zelf niet meer toe in staat zijn. Hij woont immers ook altijd bij zijn ouders, terwijl een dochter na haar huwelijk vertrekt naar een ander gezin. En dat huwelijk, daar komt ook nog eens een bruidsschat aan te pas, die de ouders van de bruid moeten leveren. In een *'middle class'* gezin kan dit bijvoorbeeld al snel bestaan uit een hele inboedel, een auto, gouden sieraden en (veel) geld. Als jonge tiener vroeg ik me toen wel eens af: heeft die bruidegom dan zelf geen meubels in huis? Maar dat is niet waar het om gaat, heb ik me laten vertellen. Het idee achter een bruidsschat is dat ouders meebetalen aan een comfortabele toekomst voor hun dochter. Met name vroeger werkte zij zelf niet buitenshuis en had zij dus ook geen eigen inkomen. Na het huwelijk was haar partner dan verantwoordelijk voor al haar uitgaven. Met een bruidsschat werd dit dan enigszins gecompenseerd. In de loop der tijd kreeg de bruidsschat een statussymbool. Hoe hoger de bruidsschat was, die ouders zich konden veroorloven, hoe populairder hun dochter was op de huwelijksmarkt. Anderzijds konden rijke ouders van een hoog opgeleide zoon ook een hogere bruidsschat eisen. Belangrijk is dat dit fenomeen dus niet beperkt was tot de lagere klassen. Het is ook niet ondenkbaar dat een dergelijke handel kan leiden tot conflicten tussen de families van bruid en bruidegom. De *'Dowry Prohibition Act'*, die in 1961 in India was ingevoerd, was bedoeld om hier een eind aan te maken. De wet bestaat uit een verbod op het geven of eisen van een bruidsschat. De bevolking weet hier echter creatief mee om te gaan: de term bruidsschat is vervangen door cadeaus, die ouders 'vrijwillig' aan hun dochter meegeven ten tijde van haar huwelijk. Omdat het fenomeen van beide kanten in stand wordt gehouden, is het lastig het patroon te doorbreken. Indiase gezinnen waarin een dochter wordt geboren, beginnen daarom al vroeg met het sparen voor haar bruidsschat. Je kunt je voorstellen dat het opleiden van een dochter (dat ook veel geld kost) dan van ondergeschikt belang is. Sommige menen zelfs: *'Bringing up a girl is like watering a neighbour's plant'*. Dus dat ja.

Gelukkig kan er langzaam maar zeker een culturele transitie worden waargenomen. Er zijn vele inspanningen geleverd in *awareness* en het mogelijk maken van educatie van zowel jongens als meisjes. Dit heeft ertoe geleid dat vandaag de dag in India een behoorlijk deel van de vrouwen ook een gelijkwaardige opleiding heeft genoten als haar man. Sterker nog, mannen waarderen een goed opgeleide partner en motiveren haar om ook buitenshuis te werken als ze dat wil. De traditionele man-vrouw rollen beginnen hiermee te vervagen. Dit is te vergelijken met eenzelfde trend die in de vorige eeuw werd waargenomen in westerse landen. We kunnen ons voorstellen dat hiermee ook de bruidsschat minder relevant wordt en wellicht helemaal gaat verdwijnen. Als Indiase diaspora ben ik blij als ik tussen de nare berichten over verkrachtingen in India ook nieuwsberichten mag lezen over koppels die besluiten om het geld dat hun ouders zouden besteden aan hun huwelijksfeest, te doneren aan een goed doel. Of bijvoorbeeld het bericht over de dochter van een schoonmaker, die nu college-topper was geworden in hetzelfde college waar haar vader werkte. *Hashtag* trots.

Is het probleem dus opgelost? Blijkbaar nog niet helemaal. Als jonge basisarts ging ik in 2008 naar India voor een ziekenhuisstage op de afdeling Klinische genetica. Een van de vele verschillen ten opzichte van Nederland was dat ouders de laboratoriumresultaten direct meekregen: in ons vak dus vaak inclusief het plaatje van de chromosomen van hun kind. Wat mij opviel is dat deze plaatjes werden aangepast als het een ongeboren kind betrof, ofwel het resultaat waren van prenatale diagnostiek. In dat geval werden de geslachtschromosomen uit het plaatje weggelaten. Mij werd uitgelegd dat dit te maken had met de '*Pre-Natal Diagnostic Techniques (Regulation and Prevention of Misuse) (PNDT) Act*', die sinds 1994 is ingevoerd. Deze wet is bedoeld om te voorkomen dat prenatale diagnostiek wordt misbruikt voor geslachtsbepaling en vervolgens sexe-selectieve abortus.

Sexe-selectieve abortus. Dat woord maakte veel indruk op mij. Was het dan echt zo dat bepaalde mensen kiezen voor het aborteren van een foetus, alleen omdat het een meisje is? Het antwoord was helaas: ja, sommige mensen wel. Strict genomen is sexe-selectie in India een eeuwenoud verschijnsel. De 'methode' vroeger was levensbeëindiging van een pasgeboren dochter, met als motivatie het voorkomen van leed in de toekomst, zowel voor de dochter zelf als voor het hele gezin. Het opvoeden van een dochter was immers een financieel nadeel, want op den duur (na haar huwelijk) zou ze vertrekken naar een ander gezin. Daar zou een (alweer die) bruidsschat voor moeten worden betaald. Ook in het algemeen werd verondersteld dat het leven van een vrouw gepaard ging met meer leed, gevaren, verdriet en verantwoordelijkheden voor ouders. Nou was het met een enkele dochter misschien nog wel te doen, maar een tweede of derde of vierde dochter bracht mensen blijkbaar in paniek. Een gezin dat toch al moeite had om de eindjes aan elkaar te knopen, koos er dan liever voor om de gok te wagen van een nieuwe zwangerschap met de hoop op een zoon

en het beëindigen van het leven van hun pasgeboren dochter. In 1870 werd deze praktijk aangepakt door invoering van de '*Infanticide Act*' in India. Dit kwam met name doordat er aandacht ontstond voor de gevolgen van het verschijnsel, namelijk abnormale sexe-ratio's. Zo waren er in India in 1871 slechts 940 vrouwen tegenover 1000 mannen. De wetgeving in combinatie met een culturele transitie zorgden er gelukkig voor dat de gemiddelde Indiër tegenwoordig zijn wenkbrauwen zal fronsen bij de term *infanticide* van pasgeboren dochters. Dat is nu dus gelukkig erg ongebruikelijk geworden. Maar hoe zit het met die sexe-selectieve abortus?

Abortus ofwel een kunstmatige beëindiging van een zwangerschap is in Nederland (en vele andere landen) regelmatig een punt van discussie. In Nederland zijn de wettelijke kaders hiervan vastgesteld in de 'Wet afbreking zwangerschap'. In mijn dagelijkse praktijk ben ik regelmatig betrokken bij gesprekken over zwangerschapsbeëindiging, omdat bij het ongeboren kind sprake is van (een) aangeboren afwijking(en) of bijvoorbeeld een chromosoomafwijking. Veel waarde wordt gehecht aan de autonomie van de toekomstige ouders, maar ook wordt aandacht besteed aan de rechten van het ongeboren kind. Kortgeleden waren wij in Nederland allemaal getuige van (en misschien ook wel actief betrokken bij) de hele discussie over de toegankelijkheid van de NIPT voor alle zwangere vrouwen. Ook het onderwerp van '*designer babies*' komt regelmatig terug in de media.

Als we dan weer even terugreizen naar India, kunnen we ons voorstellen dat het land met de snelst groeiende economie van de wereld ook wel snel meegroeit met de medische vooruitgangen. In eerste instantie was dit het geval voor prenatale diagnostiek middels echografie. Kort na de introductie hiervan, in de jaren '70, werden sexe- determinatie testen zeer populair. Mensen kozen steeds meer voor kleinere gezinnen, maar het belang van ten minste een zoon was hierbij nog steeds aanwezig. Prenatale diagnostiek en het vervolgens aborteren van een vrouwelijke foetus (sexe-selectieve abortus) werd dan al snel een interessante optie. In verschillende advertenties werden ouders zelfs aangezet om vrouwelijke foetussen te laten aborteren: '*Invest Rs. (rupees) 500 now, save Rs. 50,000 later*', was bijvoorbeeld een poster die je zomaar op straat kon tegenkomen. Het aantal klinieken dat in de jaren '80 prenatale diagnostiek aanbod, is hierdoor enorm gegroeid. Ook mensen die afzagen van *infanticide* wegens een (heel voor de hand liggend) schuldgevoel, vonden sexe-selectieve abortus wel aanvaardbaar. Onder meer het argument van een gebalanceerd gezin werd gebruikt (met één dochter en één zoon). En dit zou meteen de enorme populatiegroei kunnen tegengaan, zeiden de voorstanders. Uiteraard waren de gevolgen hiervan weer duidelijk zichtbaar in de scheve sexe-ratio's van India. Overigens waren hier ook sterke verschillen merkbaar tussen de verschillende deelstaten in India, maar dat laat ik voor nu buiten beschouwing. Belangrijk is wel dat

we ons, net als bij het fenomeen van de bruidsschat, realiseren dat ook sexe-selectieve abortus helemaal niet beperkt is tot de lagere klassen.

Natuurlijk worden dergelijke praktijken aangepakt op verschillende niveau's. Wettelijk is er de *PNDT Act*, die in 2003 ook werd aangepast onder de '*Pre-conception and Pre-natal Diagnostic Techniques (Prohibition of Sex Selection) Rules*'. Het is artsen niet toegestaan om een zwangere of haar familie te informeren over het geslacht van hun ongeboren kind. Best verrassend als je weet dat mensen in Nederland juist kiezen voor een 'pretecho' om te weten of ze zwanger zijn van een jongen of meisje. Maar gelukkig is deze wet in India een algemeen begrip, ook bij chromosomale uitslagen. We weten echter ook dat elke wet gepaard gaat met (pogingen tot) overtreding. Tijdens mijn stage hoorde ik regelmatig uitleg over de werking van chromosomen en werd aan de counselor gevraagd of we bij de vruchtwaterpunctie dus ook het geslacht konden bepalen. Toen volgde een hele monoloog over de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen en waarom deze informatie dus niet van belang was. De adviesvragers verdedigden zich dan vaak met het argument dat ze gewoon nieuwsgierig waren. Toch begon ook ik ze op den duur met scheve ogen aan te kijken. Ik weet niet hoe vaak dat terecht was. Wat ik wel weet, is dat er helaas een heleboel artsen zijn die omgekocht kunnen worden en zodoende toch meewerken aan sexe-selectieve abortus in India. En waarom zou dit alleen beperkt blijven tot India? Bovendien wordt het met de komst van NIPT mogelijk om steeds vroeger in een zwangerschap informatie in te winnen over het ongeboren kind. Het is niet onvoorstelbaar dat ook niet-Indiërs een voorkeur kunnen hebben voor een kind met een bepaald geslacht, of een gebalanceerd gezin met beide geslachten. Valt een zwangerschapskeus op basis van geslacht dan ook onder de term '*designer baby*'?

Met betrekking tot India, is het volgens mij – naast de wettelijke interventie - vooral een culturele gewaarwording die moet leiden tot een einde van dit probleem. Ik weet dat dit een geleidelijk proces is, maar soms vraag ik me af hoe lang het nog gaat duren. Soms vraag ik me af of ook mensen in mijn omgeving niet stiekem (of misschien zelfs onbewust) de voorkeur hebben voor een zoon. Of ben ik gewoon te sceptisch geworden?

Mala Misra